

SOCIALINIS KONFLIKTAS IR TEISINĖ PRAKTIKA LIETUVOJE

Rūta Bakševičienė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros docentė
socialinių mokslų daktarė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 75
El. paštas: ruta.bakseviciene@tf.vu.lt

Straipsnyje analizuojama socialinio konflikto plačiuoju požiūriu – valstybės valdžios institucijų tarpusavio santykio, visuomenės santykio (nepasitikėjimo) teismu, konflikto „populiarumo“, t. y. bylų gausos teismuose, tema. Straipsnyje parodomas teisinės praktikos plačiuoju požiūriu (įstatymų leidybos, teismų praktikos, socialinės ir teisinės tradicijos) ir socialinio konflikto ryšys, atskleidžiama pirmosios įtaka antrajam.

The subject of a social conflict in a broad sense is dealt with in the article, i.e. the subject of mutual relations of state administration institutions, the relation of the society towards the courts (mistrust), „popularity“ of the conflict, in other words, the amount of law suits in courts is analyzed. The relation of law practice in a broad sense (adoption of laws, court practice, social-judicial traditions) and social conflict, the influence of one factor on the other is disclosed.

Įvadas

Nediskutuotina, kad teisė kaip socialinis reiškinyss atspindi ir apima (susitapatina) socialinių reiškinių ir santykių dėsningumus, turinį, kylančias problemas. Teisė „užbėga“ už akių galimoms kilsiančioms problemoms / konfliktams, kurie yra numanomi ir prognozuojami teoriškai (modeliuojami) arba iš esamos praktikos yra aiškūs, numanomai galintys kilti. Ji taip pat sprendžia iškilusias problemas, reaguoja į socialinio ginčo, konflikto padarinius. Atitinkamai net teisės darbų (funkcijų), kad ji turi arba tvarkyti (reguluoti, norminti), arba apsaugoti (prevenciškai reguliuoti) tam tikrus socialinius santykius supratimas yra susijęs su ta pačia socialinių santykių konfliktų prevencija arba jų sprendimu. Išties teisininkų darbo pagrindas – arba galimų konfliktų numanymas ir kelio jiems užkirtimas, arba konfliktų sprendimas ir paprastai su tuo siejamas išmanumas tam tikroje specializuotoje srityje (šakoje). Atitinkamai ir socialinių santykių konfliktinių dalykų atspindėjimo teisėje analizė dažnai turi specialų pobūdį, žvilgsnį kreipiant į konkrečios teisės šakos (baudžiamosios, civilinės, administracinės) dalykus ir reguliavimo metodus. O socialiniai sisteminiai dalykai dažnai „paliekami“ sociologams, politikams, šitaip tarsi sukuriant tam tikrą socialinės sistemos ir teisės „veikimo“ analizės izoliuotumo, savarankiškumo iliuziją. Taigi, kalbant apie teisinių ginčų gausą, pasitikėjimą / nepasitikėjimą teismais, jų darbo krūvį, klausimas, ar (kiek) teisės ir teisinė sistema Lietuvoje pati neprogramuoja teisinių konfliktų (bylų) skaičiaus, ar tai nėra pačios teisės „programos“ ir socialinių santykių refleksijos per ją dalis, – pačių teisininkų sisteminio, o ne šakiniu instituciniu požiūriu beveik nenagrinėjamas. Refleksyvinę visuomenėje aktualių vykstančių procesų ir teismų praktikos santykio analizę galima rasti G. Lastauskienės straipsniuose „Ekonominiai argumentai teisėje: jų vieta ir ribos“¹ bei „Teismų interpretacinis žaismas ir jo doktri-

¹ LASTAUSKIENĖ, G. Ekonominiai argumentai teisėje: jų vieta ir ribos. *Teisė*, 2013, t. 89, p. 20–36.

ninės prielaidos“², sisteminė socialinių struktūrinių procesų atspindėjimo įstatymų leidyboje analizė pateikiama R. Bakševičienės straipsniuose „Kompromisai ir nekompromisai įgyvendinant teisinį socialinės (normų) sistemos reguliavimą Lietuvoje“³ bei „Visuomenės dalijimosi į socialines grupes dėsningumą atspindys šiandienėje Lietuvos įstatymų leidyboje“⁴. Kad ir ne teisės mokslo atstovai, tačiau tam tikrų pareigūnų bei pasitikėjimo teismu vertinimus (nuomonės apklausos duomenys) žurnale „Teisė“ yra paskelbę G. Valickas, K. Vanagaitė⁵ Vis dėlto aptariamam ryšio sisteminiu požiūriu, o ne šakiniu ar teisinių profesijų vaidmenų vertinimo (nuomonės) požiūriu teisinių mokslinių darbų nėra.

Šio straipsnio tyrimo objektas – socialinio konflikto ir teisinės praktikos santykis Lietuvoje, t. y. kiek (ar) viena gali būti kito priežastis ir pasekmė. Socialinis konfliktas straipsnyje suprantamas plačiau – jo suvokimo (asmenų pojūčio) ir raiškos (veiksmų, proceso) visuomenėje požiūriu, pasinaudojant S. Robbins formuluojamais konflikto atpažinimo ir pasireiškimo bruožais (konflikto suvokimas (nepasitenkinimas), valdymo proceso (užduoties įgyvendinimo) sunkumai, pripažinimo ar sprendimų blokavimas))⁶. O teisinė praktika suvokiama kaip teisinė tikrovė, susiklosčiusi esamybė, apimanti teismų ir teisėkūros praktiką. Straipsnyje naudojamosi teisiniu sociologiniu požiūriu, leidžiančiu traktuoti teisę ne tik kaip teisės normas, teisės institutus, bet ir visa tai (santykius visuomenėje, tarpinstitucinio bendravimo srityje, atgarsius spaudoje), kas susiję su teise⁷. Šis požiūris taip pat reiškia, kad straipsnio tikslas ne modeliuoti konkrečius teisinio reglamentavimo būdus, įvardijant teisės aktų keitimus, o identifikavus galimus „lūžio“ taškus paskatinti žvelgti į visą teisės, teisinio reguliavimo sistemą ir kylančias problemas kitu kampu, ieškoti galimų bendresnio pobūdžio pokyčių būdų. Straipsnyje naudojamas sisteminis analitinis, loginis, lingvistinis ir kiti mokslinei analizei būtini metodai.

1. Ignis igne non exstinguitur – ugnis ugnimi negesinama

Teisinėmis priemonėmis sprendžiama daugelis bendrų ir konkrečių socialinių konfliktinių dalykų. Jomis, įtvirtinant žmogaus teises, antidiskriminacinius ir kt. įstatymus (reikalavimus), kontroliuojamos visuomenės polinkio į struktūrinimąsi ir hierarchizavimąsi (elitarizmą), su juo susijusios socialinių grupių uždaro („narystės ribojimo“), nelygu koks socialinės grupės „pamatas“ (nuosavybės apimtis, politinė, ekonominė įtaka), lyčių lygybės ir kt. problemos. Teisinėmis priemonėmis sprendžiami asmenų ginčai dėl sutarčių sudarymo ar nusikaltimus padariusių asmenų izoliavimo ar / ir perauklėjimo, vėlesnės socializacijos ir integracijos į visuomenę. Remiantis bendruoju sociologiniu požiūriu į konfliktus, tokios iš esmės teisinės reguliacinės (plačiau požiūriu, t. y. apimant ir teisėkūrą, ir teisės taikymą) priemonės sudaro konfliktų valdymo visuomenėje dalį. Vis dėlto teisės / teisinė sistema ar jos dalys kaip bendros socialinės sistemos dalis analizuotina ne vien instrumentiškai, bet ir prielaidos ir pasekmės santykiu aspektu.

² LASTAUSKIENĖ, G. Ekonominiai argumentai teisėje: jų vieta ir ribos. *Teisė*, 2013, t. 89, p. 20–36.

³ BAKŠEVIČIENĖ, R. Kompromisai ir nekompromisai įgyvendinant teisinį socialinės (normų) sistemos reguliavimą Lietuvoje. *Teisė*, 2013, t. 89, p. 7–19.

⁴ BAKŠEVIČIENĖ, R. Visuomenės dalijimosi į socialines grupes dėsningumą atspindys šiandienėje Lietuvos įstatymų leidyboje. *Teisė*, 2005, t. 52, p. 17–25.

⁵ VANAGAITĖ, K.; VALICKAS, G. Teismo posėdžio dalyvių įstatymų, teisėsaugos institucijų ir pareigūnų elgesio vertinimai. *Teisė*, 2013, t. 88, p. 53–72.; VANAGAITĖ, K.; VALICKAS, G. Prokurorų požiūris į Lietuvos Respublikos prokuratūros reformą. *Teisė*, 2014, t. 91, p. 7–19.

⁶ Plačiau apie socialinio konflikto sampratą, tipologiją, bruožus: ROBBINS, S. *Organizacinės elgsenos pagrindai*. Kaunas, 2007, p. 206–210.

⁷ Plačiau apie teisės sociologijos mokslo objektą ir platųjį teisės suvokimą: КАРБОНЬЕ, Ж. Юридическая социология. Москва, 1986; ŠLAPKAUSKAS, V. *Teisės sociologijos pagrindai*. Vilnius, 2004, p. 10.

Ir socialiniu, ir teisiniu požiūriu ginčo (konflikto) apogėjus matyti tada, kai asmenys kreipiasi į teismą. Modernioji teisė, pasižyminti procesinių formų gausumu, šį „kritinį“ ginčo momentą ir tolesnę eigą yra atspindėjusi daugybe teisės normų, pareigų, teisių nurodymu arba jų pasirinkimu (nelygu koks yra teisinio reguliavimo būdas) ir kitų subjektų įtraukimu (teisėjų, prokurorų, gynėjų, ekspertų ir kt.). Išties valstybės pažangos požiūriu teisės vertinimas dažnai ir yra siejamas su tuo daugybiškumu, išplėtojimu ir įsitraukiančiu / įtraukiamų subjektų tinkamu teisių ir pareigų nustatymu, jų atlikimu (ypač, kai kalbama apie žmogaus teisę kreiptis į teismą, teisę į prieinamą atstovavimą / gynybą ir kt.). Šiuo požiūriu Lietuvos teisės ir teisinės sistemos niekas negalėtų kaltinti „atsilikimu“. Atvirkščiai, Lietuvos teisinėje sistemoje yra bendrosios ir specialiosios (administracinių) kompetencijos teismų sistema, kiekviena susidedanti iš grandžių nuo žemesnės iki aukščiausios. Iš viso 62 teismai (su Lietuvos Respublikos Konstituciniu Teismu – 63), tenkantys 2 943 472 gyventojams (Lietuvos statistikos departamento 2014 m. duomenys). Per dešimtmetį (nuo 2001 m. iki 2012 m. pradžios) gyventojų skaičius sumažėjo 12,6 procento (440,6 tūkst.), o teismų sistema nemažėjo, gausėjant bylų skaičiui ir teismams vis labiau skundžiantis dėl bylų skaičiaus ir darbo krūvio. Pavyzdžiui, remiantis Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. ataskaita, jame 2009 m. išnagrinėtos 567 civilinės bylos; o 2012 m. ataskaitoje nurodoma, kad išnagrinėta 1 125 civilinės bylos pagal apeliacinius skundus; 2013 m. ataskaitoje pažymima, kad pagal apeliacinius skundus išnagrinėta 1 523 bylos.

Teismų veiklos užtikrinimo poreikis padidėjo tiek, kad teko imtis administravimo tobulinimo ir lėšų taupymo priemonių (remiantis Lietuvos Respublikos apylinkių teismų reorganizavimo įstatymu, nuo 2013 m. sausio 1 d. Vilniaus miesto 1, 2, 3 ir 4 apylinkių teismai reorganizuoti, sujungti į vieną Vilniaus miesto apylinkės teismą), pereita prie elektroninių priemonių naudojimo teikiant procesinius dokumentus ir teismams susižinant pagal bendrą elektroninę sistemą. Siekiant kokybės, konkurencingumo skatinimo, 2013 m. spalio 8 d. priėmus Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimus, iš esmės pakoreguoti reikalavimai asmenims, pretenduojantiems eiti aukštesniųjų teismų teisėjų pareigas. Be kitų, vienas iš novatoriškiausių reikalavimų pakeitimų – panaikinta būtino „atitarnavimo“ sistemoje tam tikrą metų skaičių tam tikros grandies teisme, kad būtų galima pretenduoti į grandimi aukštesnį teismą reikalavimas⁸. Apskritai teismų sistema patyrė (patiria) nuolatines tobulinimo paieškas, o tai reiškia efektyvumo lūkestį (vien 2011 m. sausio 1 d. – 2014 m. sausio 1 d. laikotarpiu Lietuvos Respublikos teismų įstatymas keistas 16 kartų). Šalia to paminėtina, kad nuolatinio plėtimo linkme „keliauja“ ikiteisminė ginčų nagrinėjimo sistema. 1998–1999 m. įsteigtos Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Vyriausioji administracinių ginčų komisija, greta jų ginčams dėl valstybės institucijų / pareigūnų priimtų sprendimų spręsti pristeigta „ikiteisminių“ institucijų valstybės įstaigų viduje (tikslaus skaičiaus rašant šį straipsnį rasti nepavyko, tačiau jų centrinėse viešojo valdymo institucijose yra per 30).

Taigi valstybėje turime tokią situaciją, kad asmuo turi platų spektrą procesinių / institucinių formų savo teisėms ginti (įgyvendinti). Kita vertus, tai situacija, kai *niekas nėra patenkintas* ir regis galima ginčų sprendimo sistemą tobulinti iki begalybės, o visas nepasitenkinimas sistema (ir teismų kritika), nepaisant to, „eina“ su vis didesniu kreipimusi į teismus (ikiteismines institucijas) skaičiumi (pvz.,

⁸ Pakeitus Lietuvos Respublikos teismų įstatymą, pvz., apygardos administracinio teismo ar apygardos teismo teisėjui tapti nebeliko būtino ne mažesnio kaip 5 metų darbo stažo apylinkės teisme (dirbančiam teisėjui), teisės krypties socialinių mokslų daktarams reikalavimas turėti ne mažesnę negu 5 metų teisinio pedagoginio darbo stažą sumažintas ligi 4, pridodant alternatyvą, kad šis (4 metų darbo stažas) gali būti ir teisėjo darbo stažu (66 str.). Atitinkamai pakeisti reikalavimai Vyriausiojo administracinio teismo ar Apeliacinio teismo teisėjams bei Aukščiausiojo Teismo teisėjams, iš esmės leidžiant bet kurios žemesnės grandies teisėjams pretenduoti į šiuos teismus, nustatant bendrą teisėjo / mokslininko darbo stažą ir panaikinant būtiną sąlygą „atidirbti“ tam tikros grandies teisme tam tikrą laiką (67, 68 str.).

kalbant apie ikiteismines institucijas ir jų nagrinėjamų bylų skaičių, remiantis Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos ataskaita, 2013 m. priimti 765 sprendimai, t. y. 18 proc. daugiau nei 2012 metais (625 sprendimai)). Klausimas, ar iš tikro mūsų „tirpstanti“ skaičiumi Europos Sąjungos valstybė ir visuomenė patiria vis daugiau skriaudos iš kits kito, valstybės institucijų, kad vis didėja ginčų / bylų skaičius, nuolat reikia ginčus sprendžiančių institucijų, naujų procesinių institucijų (teisės normų), žmonių ir valstybės lėšų? Ar visos procesinės instancijos ir formos (teisės normos), garantuojančios kreipimąsi dėl pažeistos teisės gynimo į atitinkamas institucijas, reiškia didesnį valstybėje saugumo jausmą ir pagarbą ginčus (bylas) nagrinėjančioms institucijoms, į kurias vis gausiau kreipiamasi?

Sociologiniu požiūriu aptariamą situaciją galima prilyginti konflikto „mados“ ar „užkrečiamų įsitikinimų“, lemiančių priešiškus vienai ar kitai socialinei grupei, reiškiniai, situacijai⁹. Ši situacija apibūdintina kaip nuolat didėjantis konflikto dalių (pagrindo) ar jo sudedamųjų dalių (dalyvaujančių subjektų) „spaudimas“. Į pastarojo turinį patenka informacija, kuri gali būti ir tiesioginė (iš esmės), ir netiesioginė (pvz., susijusi su dalyvaujančių konfliktiniame santykiuose subjektų šeimos, gyvenimo aplinkybių aprašymu ir pan.). Netiesioginė informacija konflikto augimo metu gali būti neigiama, „paveikesnė“, nutolinanti nuo esmės ir „persimetanti“ į konkrečių asmenų ar jų sluoksnio (grupės) kaltinimą. Tokiu būdu konfliktas, galbūt išspręstinas kitokiais būdais, mutuoja, įgauna naujas formas ir užtrunka (trunka), kol ima varginti visas šalis ir jos ima ieškoti konfliktinės situacijos užbaigimo būdų. Kita vertus, socialiniu, o ypač valstybės, visuomenės požiūriu, tai gali būti daugelio žmonių gyvenimo kokybės, saugumo, tiesiog ištisos žmonių kartos gyvenimo laikotarpio ar net viso gyvenimo „kaina“.

Pirmiau išdėstytą situaciją gretinant su Lietuvos teisinės sistemos padėtimi socialinio konflikto kontekste, išskirtini du aspektai: 1) pastangos rasti konflikto (minėta – konflikto plačiuoju požiūriu) sprendimo, mažinimo būdą; 2) neigiamas fonas vieno aiškiausiai matomų institucinių konflikto sprendimų – teismų atžvilgiu. Pirmasis aspektas matyti iš dalyvių (teismų, įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turinčių institucijų) bandymo spręsti vis didėjančio ginčų, bylų augimo skaičiaus problemą, t. y. trumpinti (greitinti / paprastinti) teismo procesus, keičiant procesines teisės normas, plečiant teismų galias spręsti ginčus (bylas) rašytinio proceso tvarka, diegiant (naudojant) elektronines priemones, keičiant procesines teisės normas taikaus ginčo išsprendimo galimybių plėtimo linkme. Pavyzdžiui, dviem tą pačią dieną, t. y. 2011 m. birželio 21 d., priimtais įstatymais¹⁰ įtvirtintas elektroninių priemonių naudojimas ir rašytinio proceso platesnis naudojimas, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo papildymu įtvirtinta iki tol nebuvo taikos sutarties sudarymo galimybė administracinių bylų teisenoje (procese) administraciniuose teismuose¹¹. Taikos sutarties sudarymas pačių teisėjų manymu (raginama to siekti), yra operatyvi laiko trumpinimo priemonė, apibrėžtina kaip pareigingumo reikalavimo (apibrėžimo) turinio dalis¹². Prie šio aspekto priskirtinos ir nuostatos dėl visuomenės

⁹ Plačiau apie „užkrečiamus“ įsitikinimus, minios priešiškus – COLEMAN, J. *Socialinės teorijos pagrindai*. Vilnius, 2005, p. 202–210.

¹⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymu ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 11, 12, 21, 22, 23, 24, 34, 37, 39, 50, 51, 53, 57, 61, 62, 64, 66, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 82, 83, 85, 87, 93, 101, 105, 106, 107, 110, 118, 119, 121, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 137, 138, 142, 150, 155, 156, 157 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu.

¹¹ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 37, 42, 44, 46, 50, 53, 68, 80, 82, 97, 101 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 52¹ straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 62-3060.

¹² 2013 m. birželio 28 d. Teisėjų tarybos protokoliniu sprendimu aprobuoto Teisėjų etikos kodekso 15 str. įtvirtinto pareigingumo reikalavimo (apibrėžimo) sudedamoji dalis: „savo pareigas atlikti nepriekaištingai, laiku, profesionaliai ir dalykiškai“ (15 str. 3 p.). Ši kodekso nuostata (jos taikymas) papildomai aiškinama remiantis (pridedant kaip pavyzdį) Teisėjų etikos ir drausmės komisijos sprendimu (*TEDK 2011-8-1*), kuriuo konstatuota: „Teisėjas turi imtis veiksmų, kad bylos būtų išnagrinėtos kuo operatyviau ir per įmanomai trumpiausią laiką. Teisėja nesiėmė pakankamai priemonių skatinti procesą ir nebuvo pakankamai reiklūs proceso dalyviams, kad byla būtų išnagrinėta greičiau. Ji turėjo imtis atitinkamų

atstovų įtraukimo į teismų veiklą, kurios atsispindi ir valdžios institucijų iniciatyvose¹³ (teikiamuose įstatymų projektuose), ir teismų veikloje (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo iniciatyva paskelbta ir atlikta visuomenės apklausa „Visuomenės atstovų dalyvavimas nagrinėjant administracines bylas“). O neigiamą foną, siejantį profesiją ir konkretų asmenį, nesunku „atsekti“ žiniasklaidoje. Pavyzdžiui, įvedus žodį „teisėjas“ vien portale „Lietuvos rytas“, atmetus informatyvius straipsnius ir žodį, reiškiantį teisėjavimą sporte, randama straipsnių, pvz.: „Teisėjas sukėlė audrą, kuri gali paskandinti ir jį patį“¹⁴; „Buvęs Panevėžio teisėjas A. Šukaitis bus teisiamas dėl dovanų gautų padangų“¹⁵; „Prezidentė atleido teisėją A. Saulėną“¹⁶; iš Seimo tribūnos Seimo narių lūpomis taip pat nuskamba įvairūs žodžiai, kaip kad Manto Adomėno teisine chunta išvadintas Lietuvos Konstitucinis Teismas¹⁷.

Teigiamų straipsnių (neprofesinių) ar televizijos laidų apie teisėjus kaip asmenybes, kurie būtų patrauklūs (darbo vertingumas, pomėgių ar interesų spektro plotis), rasti sunku, nors tikrai pakanka informacijos tiems, kuri nori gauti specialių teisinių žinių apie vieno ar kito dalyko (problemos) reglamentavimą. Taigi „pakibusio“ socialinio nepasitenkinimo anuliavimo, problemos sprendimo ieškoti reikia kitur, nes teisinio reguliavimo priemonės nėra veiksmingos (pakankamai veiksmingos) jam spręsti.

2. *Inter arma silent musae* – per karą mūzos tyli

Remiantis Lietuvos Respublikos Seimo 2004–2008 m. darbo statistika Seimas (I–VIII sesija) priėmė 1 347 teisės aktus, 2008–2012 m. Seimas (I–IX sesija) – 2 969, t. y. daugiau negu du kartus. Atitinkamai augimo linkme krypo teismų darbo krūvis. Tačiau atsakomybės (suvestinės / sąvado), kiek bylų pasiekė teismus dėl to, kad Lietuvos Respublikos Seimui priėmus vieną ar kitą įstatymą pasikeitė teisiniai santykiai, buvo pažeisti asmenų teisėti lūkesčiai, nėra, taip pat nėra iš esmės paviešinta, susieta su vieną ar kitą įstatymo projektą, nulėmusį milijonines išlaidas iš valstybės biudžeto, pateikusiais asmenimis. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Seimui priėmus Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo pakeitimus, dėl kurių teko sudaryti specialią Išlaidų, susijusių su saulės šviesos energijos elektrinės projekto plėtojimu, kompensavimo komisiją, kompensuoti asmenų, planavusių ekonominę veiklą, tačiau po įstatymo pakeitimo nebemačiusių prasmės jos imtis, patirtas išlaidas¹⁸. Šio straipsnio autorės žiniomis, vien 2013 m. lapkričio 14 d. į minėtą komisiją prie

organizacinių veiksmų ir kontroliuoti, kad klausimai, dėl kurių bylos nagrinėjimas buvo sustabdytas, būtų sprendžiami operatyviau. Tai gali būti padaryta byloje dalyvaujantiems asmenims nustatant terminą taikos sutarčiai sudaryti ar veiksmams atlikti <...>.“

¹³ Pvz., 2013 m. rugpjūčio 20 d. Lietuvos Respublikos Prezidentės dekretu pateiktas Seimui Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 86, 113 ir 122 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas XIIP-899, kuriuo siūlyta įtraukti visuomenės atstovus į teisėjų garbės teismą. Įstatymas priimtas 2013 m. gruodžio 23 d.

¹⁴ Lietuvos rytas. *Teisėjas sukėlė audrą, kuri gali paskandinti ir jį patį*. 2013-06-29 [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/aktualijos/teisejas-sukele-audra-kuri-gali-paskandinti-ir-ji-pati.htm>>.

¹⁵ Lietuvos rytas. *Buvęs Panevėžio teisėjas A. Šukaitis bus teisiamas dėl dovanų gautų padangų*. 2013-08-22 [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/kriminalai/buves-panevezio-teisejas-a-sukaitis-bus-teisiamas-del-dovanu-gautu-padangu.htm>>.

¹⁶ Lietuvos rytas. *Prezidentė atleido teisėją A. Saulėną*. 2013-09-03 [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/aktualijos/prezidente-atleido-teiseja-a-saulena.htm>>.

¹⁷ 15 min.lt. *Po sprendimo dėl šeimos koncepcijos Mantas Adomėnas Konstitucinį Teismą pavadino teisine chunta* [interaktyvus. Žiūrėta: 2014-02-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/po-sprendimo-del-seimos-koncepcijos-mantas-adomenas-konstitucini-teisma-pavadino-teisine-chunta-56-172225#ixzz2kp20A7lw>>.

¹⁸ Turimi galvoje Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 2, 11, 13, 14, 16, 20, 21 str. pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XII-169 bei Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 2, 11, 13, 14, 16, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo įgyvendinimo įstatymas Nr. XII-170.

Lietuvos Respublikos energetikos inspekcijos po įstatymų „kaitaliojimo“ kreipėsi 4 000 pareiškėjų. Atitinkamai apskūsti šios komisijos sprendimai užplūdo Vilniaus apygardos administracinį teismą, toliau Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą. Pagal sudaromą eiliškumą ir esamą teismų darbo krūvį, tikėtina, kad dalis teismų sprendimų, ypač Vyriausiojo administracinio teismo galutinės nutarties atveju, bus priimti tada, kai Seimo, priėmusio minėtas įstatymo pataisas, kadencija bus pasibaigusi ar bent jau kai minėto įstatymo projekto iniciatoriai bus primiršti. Galimas nepasitenkinimas sprendimais, procesu, neigiamos emocijos, kurias sukelia bylinėjimasis, ir ypač ilgai trunkantis procesas, taigi socialinė ir psichologinė „kaltė“ dėl to, kas įvyko teisėkūroje, teks teismui, nes teismo priimami sprendimai yra konkretūs, reikšmingi subjektui, aiškiai juntami. Šiuo požiūriu reikia pažymėti, kad apskritai nėra apibendrinimų ir statistikos, duomenų, kiek vienas ar kitas įstatymo, taigi ir teisinio santykio pakeitimas nulėmė teisminių procesų ir valstybės išlaidų, o ir asmenų nepasitenkinimą. Nacionalinei teismų administracijai, remiantis Lietuvos Respublikos nacionalinės teismų administracijos įstatymu, vykdančiai iš esmės teismų aptarnavimo funkcijas, įtvirtinta ir funkcija bendradarbiauti su kitomis Lietuvos Respublikos institucijomis, taip pat su kitų valstybių ir tarptautinėmis institucijomis teismų savivaldos, administravimo ir kitais teismų veiklos klausimais. Ji taip pat informuoja visuomenę apie teismų savivaldos institucijų ir Nacionalinės teismų administracijos veiklą. Tačiau įstatymų leidėjas nenustatė minėtai institucijai funkcijos informuoti apie jo paties priimtų įstatymų atspindėjimo teismų praktikoje „neigiamumus“. Tą galėtų padaryti patys teismai (Teismų taryba), remdamiesi minėtu įstatymu pavedę pačiai Nacionalinei teismų administracijai teikti informaciją viešai ar įstatymų leidėjui konkrečiai. Išties kyla klausimas, kodėl, atsižvelgdami į raginimus būti atviriems visuomenei, teismai skelbia savo tinklalapuose apklausas, apžvalgas, tačiau nepaskelbia statistinių skaičių, lemiančių pirmiaut aptartą situaciją? Teismų ataskaitose randamas bylų statistinis paskirstymas pagal ginčo santykio dalyko kategorijas (šeimos, administracinių teisės pažeidimų ir pan.), taigi iš principo bylų analizė būna, tačiau ne minėtu aspektu.

Šiuo požiūriu, vėlgi sociologiniu požiūriu, situacija, kad ir labai netenkinanti visuomenės, gali susiklostyti ir susiklosto kaip ilgalaikė valstybėse dėl tam tikro „adaptavus“ situacijai sluoksnio ar sluoksnių (pvz., politiniuose režimuose, kuriuose pažeidžiamos žmogaus teisės). Ji aiškinama sociologiškai būtent tuo, kad prie „nepatogumo“ priprantama, prisitaikoma, nes jis yra „nuspėjamas“, savita „tradicija“. Be to, geriausiai „adaptavusios“ jėgos paprastai turi svertus nekeisti situacijos. Nukentėjusia šalimi, socialinio nepasitenkinimo, gal net visos kartos žmonių gyvenimo požiūriu, lieka visuomenė, patekusi į socialinius spąstus, kai yra nepatenkinta, nesaugi, tačiau nelabai ką gali padaryti, kad situacija pasikeistų, nes „kai ginklai žvanga – mūzos tyli“, t. y. nėra palaikančios idėją valstybinės jėgos, o ir sąlygų rimtai idėją subrandinti ir išplatinti, kad situacija pasikeistų, nėra.

Socialiniu požiūriu tam tikras „konfliktavimas“ tarp „pozicijų“, kaip tradicijos ar pusiausvyros palaikymas gali būti net iš dalies naudingas kiekvienai „konflikto“ šaliai pateisinti. Viena kritikuoja, kita dirba, patiria visuomenės kritiką, kuri skatina kitą kritiką.

Analizuojant galimą minėtą „pozicijų“ patogumo situaciją, įdomi (iškalbinga) yra reali teisinė, o ir teismų praktika. Iš jos nematyti „noro“, kad bylų skaičius mažėtų. Atvirkščiai, pavyzdžiui, taikos sutarčių sudarymo teismuose, mediacijos ir kitos teismų praktikos situacija rodo ką kita.

2013 metais, pagal Lietuvos apeliacinio teismo ataskaitą, 68 bylos nutrauktos, remiantis taikos sutartimi, 2012 metais – 35, 2011 metais – 53, 2010 metais – 50 bylų. Taigi, turint galvoje didėjančių nagrinėjamų bylų skaičių, jokių teigiamų prognozių dėl taikaus susitarimo nėra. Apskritai, palyginti su bendru bylų skaičiumi, tai labai mažas skaičius. Įstatymas, numatantis galimybę sudaryti taikos sutartį administraciniame teisme, priimtas 2013 m. gegužės 30 d., o 2013 m. Vilniaus apygardos administracinio teismo ataskaitoje, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo ataskaitoje apie ją net neužsi-

menama. Panašiai klostosi taikaus susitarimo galimybių praktika alternatyvioje institucijoje Vilniaus apygardos teismo Vyriausiojoje administracinių ginčų komisijoje. Jos nuostatuose įtvirtinus pareigą pasiūlyti šalims spręsti ginčą taikiai, taikos sutartimi tesibaigė vienos bylos nagrinėjimas. Pasaulyje paplitęs alternatyvus ginčų sprendimo būdas – teisminė mediacija, tačiau Lietuvoje šiam būdai praskirti kelią nesiseka. Per pastaruosius dvejus metus teisminė mediacija taikyta 54 kartus¹⁹. Čia būtų galima „kaltinti“ politinę valią, visuomenės nenorą, tačiau patys teismai, ne tik įstatymų leidėjas, formuodami praktiką, skatina bylinėjimąsi, o ne bandymą susitarti ir išspręsti ginčą be teismo. Pavyzdžiui, jei asmuo, gavęs valdžios institucijos sprendimą, neskundžia jo per įstatymo nustatytą terminą, t. y. – 30 dienų²⁰, o nori pasiaiškinti dėl sprendimo, paaiškinti institucijai aplinkybes, kurios, jo manymu, yra reikšmingos, tačiau nebuvo įvertintos, t. y. „pasiderėti“, jis, remiantis susiformavusia teismų praktika²¹, gali likti „be nieko“, kaip asmuo, praleidęs skundo padavimo terminą – jo skundas teismo bus paliktas nenagrinėtas. Tokia rizika nėra priimtina, taigi dauguma, nelaukę ir nebandę aiškintis, skuba sprendimą apskųsti, o toliau jau aiškinasi bei įrodinėja savo tiesą visų grandžių teismuose. Pažymėtina, kad minėta įstatymo nuostata dėl 30 dienų apskundimo termino buvo įtvirtinta nuo pat pirmosios Lietuvos Respublikos administracinių bylų įstatymo redakcijos, t. y. nuo pat administracinių bylų įsteigimo ir veiklos pradžios, tada (1999 m.), kai tokio bylų skaičiaus, koks yra dabar, nė nebuvo. Atitinkamai veikiai buvo pradėta formuoti minėta praktika ir „gausėjant bylų skaičiui, nė karto nebuvo pabandyta formuoti kitokia ar kreiptasi į įstatymų leidėją dėl reglamentavimo pakeitimo. Taigi bylų skaičius teismuose per 15 metų išaugo, o augimą mažinančios galimybės liko visiškai neišnaudotos, nors galėjo būti naudojamos netgi tos pačios turimos priemonės, kurios naudojamos bylinėjimosi „tradicijai“ įtvirtinti. Pvz., šalia teismų praktikos, kad, institucijai nenurodžius skundimo tvarkos, pažeidžiama žmogaus teisė kreiptis į teismą²², galėjo būti formuojama praktika, kad pažeidžiama žmogaus

¹⁹ Nacionalinė teismų administracija. *Teisėjų taryba ragina naudoti taikius ginčo sprendimo būdus: patvirtintas naujas teismo mediatorių sąrašas* [interaktyvus. Žiūrėta: 2014-09-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/naujienos/?archyve=1>>.

²⁰ Šis apskundimo terminas yra nustatytas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 33 str. 1 d.

²¹ Pavyzdžiui: „Pareiškėjai privalo rodyti tam tikrą apdairumą ir nedelsdami pateikti skundą teismui“. „Pareiškėjo nurodytos priežastys (*bandė aiškintis su institucija – autoriaus pastaba*) negali būti pripažintos svarbiomis, nes jos priklausė nuo jo paties pasirinkto elgesio“ (Vilniaus apygardos administracinis teismas. 2014 m. liepos 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I-8963-142/2014). „Aplinkybė, kad pareiškėja ginčą **mėgino išspręsti ne teisiniu būdu**, teismas vertina kaip pačios pareiškėjos pasirinktą savo galimai pažeistų teisių gynybės būdą, kuris negali pateisinti termino skundui paduoti praleidimo“ (Vilniaus apygardos administracinis teismas. 2011 m. gegužės 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I-2997-484/2011). „Tai, kad pareiškėja ginčą mėgino spręsti ne teisiniu, o kitu būdu, negali būti pripažinta svarbia termino praleidimo priežastimi“ (Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2011 m. gruodžio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS⁸²²-776/2011); „<...> konstatuotina, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai nutarė, jog tai, kad pareiškėjas delsė kreiptis į teismą, laikytina jo pasirinktu elgesio variantu (sukeliančiu pareiškėjui neigiamas pasekmes), ši aplinkybė negali būti laikoma svarbia priežastimi bei pagrindu praleistam terminui atnaujinti“ (Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2011-09-12 nutartis administracinėje byloje Nr. AS⁶²-597/2011); „pareiškėjos argumentai, jog ji, besivadovaudama ABTĮ 53 straipsnio 3 dalies norma, neinicijavo ginčo ir taip siekė išvengti formalaus bylinėjimosi bei piktnaudžiavimo procesu, atsižvelgiant į tai, jog asmens teisė kreiptis į teismą yra neatsiejamai susijusi su asmens pareiga kreiptis į teismą įstatymo numatytu terminu, vertintini kaip nepagrįsti ir nesudarantys pagrindo atnaujinti praleistą skundo padavimo terminą“ (Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2014 m. liepos 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1463/2014).

²² Pvz.: „aplinkybė, kad skundžiamame sprendime nebuvo tiesiogiai nurodyta ir išaiškinta jo apskundimo galimybė, nebuvo nurodyti įstatymo numatyti apskundimo terminai atskirais atvejais (atsižvelgiant į ginčijamo administracinio akto apskundimo tvarkos bei terminų teisinio reglamentavimo specifiką) gali būti vertinama kaip priežastis, objektyviai sukliudžiusi pareiškėjui laiku realizuoti teisę kreiptis į teismą. Be to, administracinio akto apskundimo tvarkos neišaiškinimas tinkamai nesiderina su geru viešuoju administravimu bei Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintu principu, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, gali suvaržyti asmens teisę kreiptis į teismą. Tačiau sprendžiant klausimą dėl termino paduoti skundą atnaujinimo aplinkybė, kad viešojo administravimo subjektas individualiame administraciniame akte ne-

savo teisių gynimo būdo pasirinkimo laisvė, jei institucija nepabando rasti susitarimo ir takaus ginčo sprendimo būdo. Tačiau taip neatsitiko. Žinoma, kyla klausimas, ar tai nėra naudinga? Tokiu būdu teismų veikla yra sureikšminama, didelis bylų skaičius naudojamas sistemoje kylančioms problemoms, o ir kritikai pateisinti. Kita vertus, daugybė ginčų sprendimui prikurtų žinybinių institucijų, „surodošančių“ teismams bylas, palengvina teismų darbą tuo, kad ginčų (bylų), kurias teismas nagrinėja iš tiesų turiningumo požiūriu kaip pirmoji instancija, t. y. formuoja bylą, renkasi įrodymus, – mažėja. Tuo pat metu didėja tą darančių valstybės tarnautojų skaičius, rodantis (turintis rodyti) valstybės institucijos pastangas. Kiek visa tai kainuoja valstybės biudžetui ir kuo iš tikrųjų susimoka visuomenė (minimalaus darbo užmokesčio, sveikatos paslaugų ir kt. kokybės, dydžio požiūriu) nėra skaičiuojama. Taigi regis yra susiklosčiusi situacija, kai vieni patogiai gali kritikuoti, o kiti „adaptyviai“ reaguoti į kritiką, taip sudarydami „pusiausvyrą“ ir „tradiciją“, drauge išlaikydami nekintamus „adaptyvumui“ būtinus bruožus. Adaptyvumo išsaugojimo iliustracijų teismų veikloje yra ir daugiau. Pavyzdžiui, stabiliai nekintamas ir „neišgaujamas“ kandidatuojančio į aukštesnį teismą teisėjo vertinimo kriterijus – *teismo* (prieš tai – teismo vadovo), į kurį kandidatuoja būsimasis teisėjas, nuomonė apie jį (jo tinkamumą). Šis vertinimas (nuomonė) yra sudedamoji bendro kandidatuojančio asmens vertinimo balų skalės / sumos dalis, paremta visiškai subjektyviu būsimos darbo vietos kolegų nuomonės kriterijumi)²³. Tik „adaptyviu“, t. y. asmens priimtinumui sistemai, poreikiu galima paaiškinti tai, kad apskritai toks kriterijus šalia kitų objektyvių kriterijų (darbo stažo, mokslinio laipsnio, panaikintų bylų skaičiaus ir kt.) vis dar egzistuoja.

3. *Commune periculum concordiam parit* – bendras pavojus gimdo santaiką

Šį straipsnį norėtuši baigti optimistine gaida. Tačiau atsakyti į klausimą – *kas bus ir kiek ilgai tai truks*, nėra paprasta. Dalykai, kai sisteminiai konfliktiniai santykiai visuomenėje susidėlioja į savitą tradiciją, išjudinami ir pakeičiami sunkiai. Paskatinti „išjudinimą“ gali išoriniai veiksniai, skirti visai valstybei. Paskatinti gali ir aiškus suvokimas to, kad situacija rutuliojasi ir pasiekia tokį mastą, jog paliečia kiekvieną, net ir sistemiškai keistis nesuinteresuotą sluoksnį taip, kad tampa nebepakeliama visiems, ir galiausiai visa visuomenė tampa suinteresuota iš tikrųjų keisti situaciją (*commune periculum concordiam parit* – bendras pavojus gimdo santaiką). Ženklų, kad tokia visuomenės būseną jau pasiekta ar bent priėjusi ribą, – yra. Tą rodo ir šiame straipsnyje minėtos pastangos trumpinti teismo procesą, diegti šalių taikinimo – mediacijos institutą. Kitą vertus, be minėto vidinio visuomeninio veiksnio, yra ir vis aiškiau juntamas išorinis kontrolės veiksnys. Į jo turinį patenka sankcijos valstybei dėl užtrukusių teismo procesų Lietuvoje, sankcijos valstybei dėl Europos Komisijos inicijuojamų auditų tikrinant valstybės institucijų veiklą skirstant Europos paramos lėšas ir pan. Tai skatina ne tik būti, bet ir veikti bei mąstyti kitu lygmeniu, kuris su šiame straipsnyje minėta „adaptyvia“ sisteme „tradicija“ nebeturi nieko bendro. Kita vertus, į klausimą, ar galima racionaliai ir sąmoningai pakeisti situaciją, atsakymas yra vienas – galima, bet kas tai darys? Šiuo atveju verta prisiminti daugelį žmonijos istorijoje buvusių pavyzdžių, kai pokyčiai buvo pasiekti asmenybių dėka. Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo, Sąjūdžio idėja, skleista Lietuvos mokslų akademijoje – taip pat asmenybių įtakos spartinant visuomenės

išaiškino tinkamai jo apskundimo tvarkos, turi būti vertinama atsižvelgiant į byloje reikšmingų aplinkybių visumą“ (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. gegužės 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS⁵-266/2004, 2008 m. rugpjūčio 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS¹⁴⁶-423/2008).

²³ Šis kriterijus išliko ir 2014 m. kovo 14 d. Teisėjų tarybos patvirtintuose Asmenų, siekiančių tapti aukštesnės pakopos teismo (išskyrus Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą) teisėjais, vertinimo kriterijuose.

pokyčių procesus pavyzdys. Taigi pokyčių mintis galėtų būti drąsiau skleidžiama mokslo bendruomenėje, Lietuvos mokslininkų teisininkų ir tai galėtų būti gražus indėlis į Lietuvos ateities istoriją.

Išvados

1. Esamos teisinės procesinės priemonės nemažina teisminių bylų, teisminių ginčų Lietuvoje, atvirkščiai, – bylų skaičius didėja, proporcingai nedidėjant taikaus susitarimo ir taikos sutarčių skaičiui.
2. Konfliktų sprendimo teismuose, bylinėjimosi ir teismų kritikos situacija, kuri tuo pat metu ir pati gali būti įvardijama kaip socialinis konfliktavimas, yra tapusi savita tradicija, patogia esamai adaptyviai valdžios ir teismų pusiausvyrai.
3. Situacija gali pasikeisti natūraliai, t. y. jos pačios didėjimo mastas gali būti toks, kad taps nebe-pakeliama net ir tiems, kuriems šiuo metu ji yra patogi. Ją galima pakeisti ir aktyviais veiksmais, jei tam atsiras personalijų, pasiryžusių tą daryti ir nepriklausomų nuo esamų adaptyvių sluoksnių sąsajų.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos apylinkių teismų reorganizavimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 108-5460.
2. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 13-308.
3. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 37, 42, 44, 46, 50, 53, 68, 80, 82, 97, 101 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 52¹ straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 62-3060.
4. Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 2, 11, 13, 14, 16, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 12-560.
5. Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 2, 11, 13, 14, 16, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013-02-01, Nr. 12-561.
6. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 85-4126.
7. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 11, 12, 21, 22, 23, 24, 34, 37, 39, 50, 51, 53, 57, 61, 62, 64, 66, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 82, 83, 85, 87, 93, 101, 105, 106, 107, 110, 118, 119, 121, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 137, 138, 142, 150, 155, 156, 157 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 85-4131.
8. Lietuvos Respublikos apylinkių teismų reorganizavimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 108-5460.
9. Lietuvos Respublikos nacionalinės teismų administracijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 31-1130.
10. Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 63, 64, 66, 67, 68, 105 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 109-5363.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsteigimo ir jos nuostatų patvirtinimo“ Nr. 1396. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 108-2967.
12. Lietuvos Respublikos Vvyriausybės nutarimas „Dėl Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos sudarymo ir sudėties patvirtinimo, taip pat jos narių ir pagalbinio personalo darbo apmokėjimo“. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 40-1266.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 4 d. nutarimo Nr. 533 „Dėl Administracinių ginčų komisijų darbo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 146-7532.
14. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas „Dėl procesinių dokumentų įteikimo teismui ir jų įteikimo asmenims elektroninių ryšių priemonėmis tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 147-7579; 2013, nr. 2-60.
15. Teisėjų tarybos 2014 m. kovo 14 d. nutarimas nr. 13P-41-(7.1.2) „Dėl teisėjų karjeros asmenų, siekiančių tapti aukštesnės pakopos teismo (išskyrus Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą) teisėjais, vertinimo kriterijų patvirtinimo“.

Specialioji literatūra

16. BAKŠEVIČIENĖ, R. Kompromisai ir nekompromisai įgyvendinant teisinį socialinės (normų) sistemos reguliavimą Lietuvoje. *Teisė*, 2013, t. 89, p. 7–19.
17. BAKŠEVIČIENĖ, R. Visuomenės dalijimosi į socialines grupes dėsningumų atspindys šiandienėje Lietuvos įstatymų leidyboje. *Teisė*, 2005, t. 52, p. 17–25.
18. COLEMAN, J. *Socialinės teorijos pagrindai*. Vilnius, 2005.
19. LASTAUSKIENĖ, G. Ekonominiai argumentai teisėje: jų vieta ir ribos. *Teisė*, 2013, t. 89, p. 20–36.
20. LASTAUSKIENĖ, G. Teismų interpretacinis žaismas ir jo doktrininės prielaidos. *Jurisprudencija*, 2012, t. 19(4), p. 1343–1359.
21. ROBBINS, S. *Organizacinės elgsenos pagrindai*. Kaunas, 2007.
22. ŠLAPKAUSKAS, V. *Teisės sociologijos pagrindai*. Vilnius, 2004.
23. VANAGAITĖ, K.; VALICKAS, G. Teismo posėdžio dalyvių įstatymų, teisės saugos institucijų ir pareigūnų elgesio vertinimai. *Teisė*, 2013, t. 88, p. 53–72.
24. VANAGAITĖ, K.; VALICKAS, G. Prokurorų požiūris į Lietuvos Respublikos prokuratūros reformą. *Teisė*, 2014, t. 91, p. 7–19
25. КАРБОНЬЕ, Ж. *Юридическая социология*. Москва, 1986.

Praktinė medžiaga

26. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2011 m. gruodžio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS⁸²²-776/2011.
27. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2011 m. rugsėjo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS⁶²-597/2011.
28. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2014 m. birželio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS⁵²-494/2014.
29. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2014 m. liepos 31 nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-1463/2014.
30. Vilniaus apygardos administracinis teismas. 2014 m. liepos 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I-8963-142/2014.
31. Vilniaus apygardos administracinis teismas. 2011 m. gegužės 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I-2997-484/2011.

Internetinė prieiga

32. Lietuvos apeliacinis teismas. *Veiklos ataskaitos* [interaktyvus. Žiūrėta 2014-09-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.apeliacinis.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos.html>>.
33. Lietuvos Respublikos Seimas. *Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 86, 113 ir 122 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas XIII-899* [interaktyvus. Žiūrėta 2014-09-09]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=454690&p_tr2=2>.
34. Lietuvos rytas. *Teisėjas sukėlė audrą, kuri gali paskandinti ir jį patį*. 2013-06-29 [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/aktualijos/teisejas-sukele-audra-kuri-gali-paskandinti-ir-ji-pati.htm>>.
35. Lietuvos rytas. *Buvęs Panevėžio teisėjas A. Šukaitis bus teisiamas dėl dovanų gautų padangų*. 2013.08.22 [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/kriminalai/buves-panevezio-teisejas-a-sukaitis-bus-teisiamas-del-dovanu-gautu-padangu.htm>>.
36. Lietuvos rytas. *Prezidentė atleido teisėją A. Saulėną*. 2013.09.03 [interaktyvus. Žiūrėta 2014-05-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/aktualijos/prezidente-atleido-teiseja-a-saulena.htm>>.
37. Lietuvos statistikos departamentas. *Šiuolaikinė Lietuva (1991–dabar)* [interaktyvus. Žiūrėta 2014-09-09]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=a8cf145b-4564-4cba-a5c4-f304bc87bd39>>.
38. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. Atvirai visuomenei atviri teismai [interaktyvus. Žiūrėta 2014-09-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.lvat.lt/lt/atvirai-visuomenei-atviri-teismai.html>>.
39. *Nacionalinė teismų administracija*. Lietuvos Respublikos teisėjų etikos kodeksas – praktinis vadovas [interaktyvus. Žiūrėta 2014-09-09] Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/dokumentai/tek%20-%20praktinis%20vadas%20%202014.pdf>>.

40. *Vyriausioji administracinių ginčų komisija*. Veiklos ataskaitos [interaktyvus. Žiūrėta 2014-07-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.vagk.lt/lt/body.php?c=1198246909&p=1203925467>>.

41. *15 min.lt. Po sprendimo dėl šeimos koncepcijos Mantas Adomėnas Konstitucinį Teismą pavadino teisine chunta* [interaktyvus. Žiūrėta 2014-02-07]. <Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/po-sprendimo-del-seimos-koncepcijos-mantas-adomenas-konstitucini-teisma-pavadino-teisine-chunta-56-172225#ixzz2kp20A7lw>>.

42. Nacionalinė teismų administracija. *Teisėjų taryba ragina naudoti taikius ginčo sprendimo būdus: patvirtintas naujas teismo mediatorių sąrašas* [interaktyvus. Žiūrėta 2014-09-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/naujienos/?archyve=1>>.

SOCIAL CONFLICT AND JUDICIAL PRACTICE IN LITHUANIA

Rūta Bakševičienė

S u m m a r y

Law, as a social phenomenon reflects and includes in its content (identifies) the peculiarities of social phenomena, its content and emerging problems. Hence, system judicial problematic issues should not be left only for their analysis only to sociologists and politicians, as if law could function isolated from the conditions of social peculiarities. It is the aim of this article to show the link among problematic issues in law (the increasing number of law suits, mistrust of courts) and social peculiarities (certain developed judicial social traditions, the adaptivity of social circles aiming to retain and occupy certain positions). The object of the research of this article is the relation between social conflict and judicial practice in Lithuania, i.e. how one factor may be the reason and the consequence of the other. Both, judicial and social conflicts in the article are used in their broadest sense (conflict as a relation among state institutions, the relation of mistrust, judicial practice as a law making, court practice etc.).

The peak of quarrel (conflict) both in a social and judicial sense apparently is reached when subjects apply to the court. Modern law, which is characterized by the amount of procedural forms, reflects this “critical” moment of the quarrel and further development of it in the shape of the magnitude of judicial norms. In fact, the advancement of the state is often judged by the development and quantity of procedural forms. In this sense nobody could call Lithuanian law and judicial system as retarded. All in all there are 63 courts in Lithuania. This figure reaches 63, (Constitutional court of Lithuania including) for the population of 2 943 472 inhabitants. The number of population decreased by 12,6 percent (440,6 thousands) during the decade (from 2001 years till the beginning of the year 2012). But the court system did not diminish. The law suits increased. Courts increasingly complain of ever increasing number of law suits and the amount of work. So, the situation is that a person commands a variety of means to defend his rights in a sense of procedural/institutional forms. On the other hand, it’s the situation when nobody is satisfied, and it seems there is no end in making the system of dispute resolution more perfect, and the entire dissatisfaction with the system (including the criticism of courts) is increasingly addressed to courts or prietrial institutions. From the sociological point of view the before mentioned situation may be compared to the fashion of conflicts which precludes animosity to any social group, phenomenon, situation. In a sense it has become a tradition. Thus the improvement of procedural forms in law, organizational judicial means, do not solve the problem. On the other hand, in as social sense a certain animosity among positions as maintenance of traditions or balance may become in a certain sense useful for the justification of the existence of any side in the conflict: one side criticizes the other works, undergoes the criticism of society, which encourages another criticism. When analyzing the above mentioned situation of position convenience, interesting situation emerges regarding real judicial and court practice. It’s not likely judging from these quarters that the number of law suits is diminishing. On the contrary, what concerns peace treaties in courts, mediation and other court practice signifies something else. Thus, it seems that the situation has developed when one part can comfortably criticize and the other can adjustingly react to criticism, thus making a “balance” and “tradition” jointly maintaining permanent traits, necessary for adjustment. Such social beliefs and traditions hardly change, although whole generations pay for it with the quality of life. The forecast could be that the situation will change naturally, i.e. the rate of its increase may be such, that it becomes unbearable even to those, to whom it is comfortable at present. There are such signs. They can be observed in the implementation of organizational means, in the change of court laws with the aim of reducing the number of law suits, in making the process more quick and simple. External factors may change the situation, e.g. the control of institutions by the European Union. Certain personalities may change it on condition that they are independent from state institutions occupying adjustive “positions”. The input of law scientists in this sense could be a fine example of cooperation of state and society.

Įteikta 2014 m. rugsėjo 10 d.

Priimta publikuoti 2015 m. sausio 28 d.